

Utbildningsdepartementet

U2025/00722

Yttrande över betänkandet - En socionomutbildning i tiden, dnr 00078/2025

Beskrivning av ärendet

Helsingborgs stad har fått möjlighet att yttra sig över rubricerat ärende om en översyn av socionomexamen och dess examensordning. I staden fullgörs kommunens uppgifter inom socialtjänsten av socialnämnden, vård- och omsorgsnämnden och arbetsmarknadsnämnden. Samtliga dessa nämnder har inkommit med synpunkter till yttrandet, samt även barn- och utbildningsnämnden. Socialnämnden är sammanhållande för Helsingborgs stads yttrande till utbildningsdepartementet.

Sammanfattning

Ursprungligen fokuserade utredningen på att motverka ungdomskriminalitet, men uppdraget utvidgades till att även omfatta en bredare översyn av socionomutbildningen i relation till dagens samhällsutmaningar och kompetensbehov. Förslaget går i korthet ut på att bibehålla socionomprogrammets karaktär av generalistutbildning, men med tydligare ramar för hur man kopplar ihop teori med praktik. De tydligare ramarna förväntas även öka likvärdigheten mellan socionomprogrammen vid olika lärosäten och därmed likvärdigheten i socionomernas kunskaper. Förslaget syftar också till att ge ökad tyngd åt färdighetsträningen inom programmet.

Helsingborgs stad ser positivt på förslaget i stort om behovet av en bred översyn av utbildningen och anser att utredningen korrekt har analyserat systemhotande problem och utmaningar med tyngdpunkt på barn och unga i organiserad brottslighet och hedersförtryck. Staden anser dessutom att detta fokus i utbildningen stämmer väl överens med den nya socialtjänstlagens bestämmelser som förtydligar kommuners ansvar som aktör i det brottsförebyggande arbetet. Den nya lagen betonar även ett förebyggande och kunskapsbaserat förhållningssätt och i det har socionomutbildningen en avgörande funktion. Nyutexaminerade socionomer behöver rätt och relevant kunskap för att kunna hjälpa barn och unga i riskzonen såväl som samtliga invånare i kommunen.

Utredningens förslag syftar i huvudsak till att stärka såväl socionomernas vetenskapliga förståelse av aktuella samhällsutmaningar som deras kunskaper om det rättsliga regelverk som styr socialt arbete. Genom förslaget om mer juridikkunskap och nya examensområden bedömer staden att studenterna ges bättre förutsättningar i sin kommande yrkesutövning och att de behöver ha med sig detta redan då de påbörjar sitt yrkesliv.

Staden tillstyrker förslagen i stort och lämnar endast kommentarer till de förslag som bedöms vara mest centrala för översynen av socionomexamen.

Synpunkter

6.1 Aktuella samhällsutmaningar

Helsingborgs stad stödjer tillägget i examensordningen att *"socionomstudenter ska visa kunskap om aktuella samhällsutmaningar inom området"*.

Samhällets snabba förändringstakt påverkar socialtjänstens uppdrag och medarbetarnas yrkesroll. Staden menar därför att universiteten kontinuerligt behöver uppdatera sin undervisning så att socionomer snabbt får rätt kompetens för att hantera samhällsproblem. Vad som är akuta problem varierar över tid och oväntade händelser i omvärlden påverkar socionomers arbete.

Under de senaste åren har Helsingborgs stad, liksom andra kommuner, hanterat utmaningar som välfärdsbrottslighet, ökande psykisk ohälsa, fler asylsökande och nyanlända, gängkriminalitet, skjutningar, sprängningar, anlagda bränder, hot och desinformation kring socialtjänsten. Dessutom har hushållens kostnader ökat. Staden anser att nytexaminerade socionomer behöver ha fördjupad teoretisk kunskap, färdigheter och praktisk träning för att hantera dessa komplexa problem. Staden ser också att kulturkompetens blir allt viktigare. Socionomer behöver stärka sin förståelse för olika levnadssätt och kulturellerade frågor som marginalisering och utanförskap.

Utredningen visar att socionomers arbetsmiljö ofta präglas av hög arbetsbelastning, komplexa ärenden och avancerad administration. Psykiskt påfrestande möten, där svåra besked ska förmedlas, är vanliga. Hotfulla situationer och våldsutsatthet ökar, och nytexaminerade socionomer har visat sig bli särskilt utsatta. Staden ser det som fördelaktigt om mer utbildningstid än idag används till färdighetsträning i samtalsmetodik, bemötande och krishantering.

Vissa enheter i Helsingborgs stad har introduktionsprogram för nya medarbetare, och där framträder ofta en känsla av osäkerhet och oförberedhet hos nya medarbetare när det gäller att hantera svåra situationer. Utbildningen behöver bli mer konkret i sin träning av dessa färdigheter. Staden skulle välkomna ökad säkerhet och kunskap hos nya socionomer om dessa situationer, både ur ett arbetsgivarperspektiv och för stadens invånare. Att kunna sätta utmanande situationer i sitt teoretiska sammanhang och ha kunskap om bakomliggande faktorer ökar socionomens trygghet och förbättrar utfallet när de möts av våld och aggression. Insikt om maktförhållanden vid myndighetsutövning, baserad på såväl teoretisk kunskap som självinsikt, är också viktigt att få reflektera över under utbildningen. Staden ser positivt på förslaget om att ge ökad tyngd åt färdighetsträning baserat på evidens om vilket bemötande och åtgärder som fungerar i kritiska situationer. Detta överensstämmer med den nya socialtjänstlagens krav på en kunskapsbaserad verksamhet.

Ytterligare ett tillägg i examensordningen rör att studenten ska *"visa kunskap om och förståelse för hur social utsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet kan förebyggas och hur återfall i brott kan motverkas"*.

Staden vill betona att kunskap om förebyggande åtgärder och ett proaktivt förhållningssätt i detta sammanhang är och kommer att vara mycket betydelsefullt för nytexaminerade socionomer, och helt i linje med det förebyggande fokus som den nya socialtjänstlagen betonar.

Även Helsingborgs stad noterar den oroande utvecklingen i staden med unga som leds in i och utnyttjas i våldsam brottslighet. Socionomer inom olika yrkeskategorier behöver mer kunskap om hur man bäst förebygger att barn och unga börjar begå brott. De behöver förser med teoretiska perspektiv för att förstå varför unga begår brott, samt fördjupad kunskap om sitt handlingsutrymme, motivationsarbete och möjliga insatser inom respektive förvaltnings uppdrag. Det är viktigt att socionomer vet vilka åtgärder som är effektiva och även vilka som saknar evidens eller rentav kan vara skadliga. Utbildningen till socionom är en generalistutbildning, men staden ser att de ökade samhällsutmaningarna även kräver fördjupade kunskaper och specialisering. Behandlingskunskap är också viktig för att kunna föreslå och motivera unga till rätt insatser.

Det som berör specifikt socionomer i skolan är att skolkuratorer behöver adekvat utbildning för att kunna samtala med elever och deras föräldrar om till exempel kriminalitet och normbrytande beteende. Staden instämmer i att förslaget med nya examensmål står i enlighet med de utmaningar som finns för skolorna och dess elever och vill därmed lyfta fram vikten av att förstärka den framtida skolkuratorskompetensen i det avseendet.

Helsingborgs stad välkomnar tillägget i examensordningen som rör *"visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, samt om hedersrelaterat våld och förtryck"*.

Helsingborgs stad vill betona vikten av den fördjupning som utredningen föreslår med tanke på de allvarliga konsekvenserna av våld och hedersförtryck inom familjer. Många drabbade är svåra att nå och känner sig svikna av samhället, vilket bidrar till ett mörkertal. Kunskapsluckor och brist på kulturkompetens försvårar arbetet med att minska detta mörkertal. Teoretisk kunskap om mekanismerna bakom våld och hedersförtryck samt, i de fall det behövs, kulturkompetens är nödvändiga för att socionomer ska kunna upptäcka och förstå denna utsatthet då de möter stadens invånare i olika sammanhang.

Staden ser det som angeläget att kompetens om våld i allmänhet såväl som i nära relationer och hedersrelaterat förtryck får ha en framträdande plats i socionomprogrammet. Helsingborgs stad förbereder sig för att följa den nya socialtjänstlagens intention om ett proaktivt och förebyggande förhållningssätt vilket har ett starkt syfte inom denna samhällsutmaning. Det finns också starka skäl att förstärka skolkuratorers kompetens inom detta område, då de kan upptäcka och nå fram till dessa familjer i ett tidigt skede.

Beträffande tillägget i kunskapskravet som gäller *"hur funktionsnedsättningar påverkar människors livsbetingelser"* vill Helsingborgs stad betona vikten av att socionomer förstår hur funktionsnedsättningar påverkar människors liv. Det räcker inte att endast känna till symptomen, socionomer måste också förstå hur dessa symptom påverkar individens möte med samhället. Denna kunskap är avgörande för att kunna ge ett gott bemötande och anpassa insatser. Stereotypa föreställningar hos professionella eller rentav glömska av hur exempelvis en neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsnedsättning yttrar sig kan motverka ett gott resultat och riskera att socialtjänsten inte lever upp till den nya socialtjänstlagens krav på jämlikhet och jämställdhet mellan individer och grupper. Detta är en generell kunskapslucka hos professionella och organisationer idag som har bidragit till behovet av en särskild samsjuklighetsutredning för att i framtiden arbeta mer samordnat och kunskapsbaserat kring denna målgrupp. Staden ser också vikten av att skolkuratorers kompetens stärks inom psykisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Tidig upptäckt och förståelse för en elevs tillstånd kan vara avgörande för deras framtid. Helsingborgs stad menar att evidensbaserad kompetens kring funktionsnedsättning kommer att vara mycket efterfrågad inom den närmsta framtiden och att lärosäten för socionomer behöver planera för att tillgodose detta behov.

Ytterligare ett tillägg i examensordningen är *"Visa kunskap om områdets vetenskapliga grund samt kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, samt kunskap om sambandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet och sambandets betydelse för yrkesutövningen"*.

Samtidigt som utredningen betonar vikten av praktiska färdigheter hos socionomer som lämnar universiteten ser staden det som tillfredsställande att det även finns ett förstärkt fokus på att socionomer behöver hålla sig uppdaterade kring den nationella kunskapsbank som finns kring forskning och vetenskap inom socialt arbete. Staden ser även ett behov av att socionomer förstår värdet att uppföljning av insatser för att producera lokal kunskap om vad som är effektivt. Samverkan mellan lärosäten och kommuner är en framgångsfaktor för att koppla evidens med praktiskt arbete. Helsingborgs stads socialförvaltning har goda erfarenheter av att låta erfarna socionomer gästföreläsa och leda seminarier för socionomstudenter under utbildningstiden.

6.2 Arbetssätt och samverkan

Studenten ska visa förmåga att *"utveckla och genomföra socialt arbete på olika nivåer i samhället i samarbete med de människor som berörs, samt med närstående"*.

Helsingborgs stad ställer sig bakom förslaget och vill särskilt lyfta fram närståendeperspektivet i samband med aktuella samhällsutmaningar. Närståendes situation förbises ofta, möjligen på grund av tidsbrist, men ibland kanske av brist på förståelse för hur viktig deras medverkan är. Staden ser behovet av att socionomer får adekvat utbildning för att t ex kunna samtala med föräldrar om risken för att äldre barn dras in i kriminella miljöer och beroende och hur detta kan motverkas i familjen. Detta ligger i linje med den

nya socialtjänstlagen och samsjuklighetsutredningens betoning på att utöka kommuners ansvar att ge stöd till anhöriga. Staden understryker vikten av att socionomer får sådan färdighetsträning, då det sannolikt kommer att finnas stor efterfrågan på denna kompetens i framtiden.

Förslaget i examensordningen om att en blivande socionom behöver *"visa förmåga till lagarbete och samverkan med andra yrkesgrupper"* och *"visa förmåga att leda, planera och samordna arbete inom området"* är av central betydelse då samverkan mellan olika samhällsaktörer är avgörande för ett gott socialt arbete. I utredningen lyfts socionomer fram som en samverkande profession. I Helsingborgs stad följs samverkan mellan kommun och region regelbundet upp, och utvärderingar visar att detta är en utmaning. Vanliga brister inkluderar att överenskomna rutiner inte efterlevs eller är okända för alla involverade. Problemområden som kommunikation, återkoppling och respektfullt bemötande är också vanliga. Fokus på möten och uppföljningar kan ibland hamna på att skjuta ansvarsfrågor mellan verksamheter, vilket påverkar individfokus och helhetssyn negativt. Kommun och regioners senaste samverkansrapport betonar vikten av att ha kunskap om sin egen verksamhets uppdrag, särskilt för nyanställda. Staden menar att en socionomutbildning som förbereder studenter för denna typ av samordnande arbetsuppgifter skulle höja kvalitet och resultat i det sociala arbetet och samtidigt öka tryggheten i socionomers vardag.

Helsingborgs stad betonar vikten av samverkan mellan aktörer men upplever att sekretess ofta hindrar effektivt samarbete kring unga med ogynnsam utveckling. Staden har märkt att nyutbildade socionomer ofta saknar tillräcklig kunskap om sekretesslagstiftningen. Även utan nya beslut om informationsdelning kan sekretesshinder minskas om socionomer känner till de sekretesshävande bestämmelser som redan finns och använder dem. Även tillitsskapande förmåga och därmed samtycke till informationsutbyte är effektivt när det gäller att ta sig förbi sekretesshinder.

Helsingborgs stad stöder förslaget att utöka socionomprogrammets juridiska innehåll, och vill framhålla behovet av särskilt fokus på sekretesslagstiftningen.

Helsingborgs stad ställer sig också positiv till förslaget om examensmålet att studenten vid examen ska *"visa förmåga att kritiskt granska, bedöma och använda relevant information samt att diskutera nya fakta, företeelser och frågeställningar med olika grupper och därmed bidra till utveckling av yrket och verksamheten"*. I likhet med utredningen konstaterar Helsingborgs stad att det inom socialt arbete finns kunskapsluckor och utmaningar i fråga om exempelvis våld i olika former. Nya socionomer kan bidra till ny input av kunskap som kan vara utvecklande för arbetsplatsen. Nuvarande kunskapsläge gör dock att studenter inte kan räkna med att få all nödvändig kunskap i sin grundutbildning. Därför kommer nyutbildade socionomer med förmåga till kritisk reflexion och som tar eget ansvar för att utvecklas i takt med kunskapsutvecklingen inom sitt område att vara särskilt värdefulla för arbetsgivare.

6.3 Utbildning i juridik

”För socionomexamen ska studenten – visa förmåga att utifrån relevant kunskap tillämpa författningar inom ramen för socialt arbete, samt inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort utbildning i juridik om minst 30 högskolepoäng”.

Helsingborgs stad stödjer förslaget att socionomutbildningen ska inkludera minst 30 högskolepoäng i juridik, vilket inte är standard för alla lärosäten idag. Utredningen har ett fokus på att förbereda nya socionomer för brottsförebyggande arbetsuppgifter. Förstärkt juridisk kunskap gör att socionomer bättre kan argumentera för insatser för barn som begår brott och erbjuda relevanta alternativ till onödiga påföljder. Detta kräver förbättrad juridisk kunskap för att arbeta effektivt med unga lagöverträdare och argumentera för det sociala perspektivet i rättssystemet.

Socialtjänsten ska vara en tydlig samverkanspart till rättssystemet och ha en central roll vid polisförhör, häktning och domstolsförhandlingar. Socionomer behöver förstå konflikten mellan rättvisa och effektiva sociala insatser. De måste kunna argumentera för vetenskapligt stödda metoder som vid en första anblick kan verka otillräckliga ur ett straffrättsligt perspektiv. I detta behöver de ha en evidensbaserad inriktning. Det är stadens erfarenhet i Helsingborg att domstolar visar ofta lyhördhet för socialtjänstens insatser, men socionomer behöver fördjupad juridisk kunskap för att kunna göra trovärdiga analyser.

Efter rättsprocessen börjar socionomens fortsatta arbete som även det innefattar juridiska perspektiv. Uppdraget är att motivera och rehabilitera den unge genom lämpliga vårdinsatser, familjearbete eller rentav tvångsvård. Juridikstuderande i allmänhet socialiseras in i juridiskt tänkande ur ett domstolsperspektiv under 4,5 år, medan socionomer förväntas lära sig en avsevärt längre och mer komplicerad process inom 13,5–30 högskolepoäng. Staden menar att en proportionerlig jämförelse motiverar en standard på 30 högskolepoängs för samtliga socionomutbildningar i landet, vilket utredningen nu föreslår.

6.4 Verksamhetsförlagd utbildning

Helsingborgs stad vill i egenskap av arbetsgivare kommentera utredningens förslag på förändring i examensordningen: *”För socionomexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna, ha fullgjort handledd verksamhetsförlagd utbildning om minst 30 högskolepoäng.”*

Idag är det upp till varje lärosäte att avgöra hur mycket verksamhetsförlagd utbildning som behövs för att studenten ska nå examensmålen. Det riskerar att medföra skillnader eller brister i nya socionomers praktiska färdigheter. Detta gynnar vare sig deras eget möte med yrkeslivet eller arbetsgivare och enskilda som är beroende av deras kompetens. Helsingborgs stad har också noterat att detta leder till ett mycket stort ansvar för arbetsgivaren gällande introduktion.

Många av dagens socionomstudenter är relativt unga och ett ökande antal saknar tidigare yrkeserfarenhet när de kommer till socionomprogrammet. Staden är enig med utredningen att utbildningen behöver utformas på ett sätt som rustar dem för den verklighet de kommer att möta.

Helsingborgs stad ser att nya socionomer behöver stärkt kunskap om värdet av dokumentation och färdigheter i hur man gör god dokumentation, inklusive journalföring. En vanlig brist hos nya är färdigheter i utredningsmetodik samt hur man skriver analyser som fångar essensen. Att kunna dokumentera på ett språkligt korrekt sätt är viktigt för allmänhetens förtroende för myndigheter och är viktigt för att undvika missförstånd i ärenden som påverkar den enskilde djupt.

Denna verklighetsförankring skulle inte behöva skjutas upp till VFU-terminen. Den skulle kunna ges redan inom lärosätets väggar och skulle i ett samarbete kunna ledas eller föreläsas om av kvalificerad personal som är verksam inom exempelvis socialtjänsten eller annat tänkbart yrkesområde för en socionom. Det skulle underlätta både för nya socionomer och deras arbetsgivare om de vid examen har med sig kunskap om vad det innebär att vara tjänsteman i en politiskt styrd organisation och under en bestämd delegationsordning. Ökunskap om förvaltningsrätt hos nya skulle kunna motverkas genom att redan under utbildningen få träna på nämndsärenden eller förvaltningsrätt genom att hantera fiktiva fall. Att vara bekant med det skulle hjälpa en ny socionom att vara mer trygg och bekväm som ny i yrket.

Helsingborgs stad lägger för närvarande märke till att nya socionomer behöver mer praktiska färdigheter för klientarbete vid examen än vad de har idag. Lärosätena anser att det är arbetsgivarnas uppgift att träna nya socionomer, vilket skapar en konflikt. Detta kan leda till att nyutbildade och unga medarbetare hamnar i kläm mellan dessa perspektiv.

Erfarenheten i Helsingborgs stad visar att nya socionomer som arbetar med myndighetsutövning under tung arbetsbelastning utan tidigare erfarenhet behöver mer stöd än vad som är rimligt att förvänta. Grundutbildningen behöver ses över, anpassas och utvecklas, inte bara för socialtjänsten utan även för andra arbetsgivare. Detta kräver ett närmre samarbete mellan arbetsgivare och lärosäten för att utvärdera och förbättra utbildningen.

Staden föreslår att varva teori och praktisk färdighetsträning genom mer än en praktikperiod. Detta skulle ge studenter möjlighet till erfarenhet av olika socionomyrken. Eftersom många socionomer kommer att arbeta inom kommuners myndigheter, bör socialtjänstens kompetensbehov vara i fokus under åtminstone en praktikperiod, kompletterad av ytterligare en period för att tillgodose kompetens som efterfrågas av andra arbetsgivare.

Helsingborgs stad anser, i likhet med utredningen, att handledd verksamhetsförlagd utbildning om minst 30 högskolepoäng bör vara ett minimikrav för socionomutbildningen och att det vore fördelaktigt med en nationell struktur för att samordna behovet av praktikplatser.

7.2 Kravnivåer inom socionomprogrammen

Helsingborgs stad avstår, med ett undantag nedan, från att ingående kommentera kapitel 7 i utredningen då detta avsnitt ligger utanför utredningens direktiv.

Staden vill dock tydligt instämma i förslaget om att särskilt uppmärksamma kravnivåerna på utbildningen. Socionomer ska ha rätt och relevant kunskap med sig från utbildningen. Staden konstaterar i likhet med utredningen, att det spelar liten roll hur kvalificerad och relevant kunskap socionomprogrammen än erbjuder om inte studenterna får med sig den kunskapen när de lämnar utbildningen. Kravnivåerna är avgörande, dvs de faktiska krav som ställs på studenterna och deras studieresultat genom en adekvat studietakt och examinationsformer som säkerställer att de har rätt kunskap och kan använda den med gott omdöme. Här vill staden också lyfta fram att även den verksamhetsförlagda utbildningen bör omfattas av dessa krav. Det är viktigt att att lärosäten samverkar med praktikplatser om handledare upptäcker brist på prestation eller lämplighet hos studenten under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Socialnämnden för Helsingborgs stad